

İSİM (AD)

İsim (Ad)

Kök Bilgi

Varlıkların, duyguların, düşüncelerin, kavramların ve çeşitli durumların karşılığı olarak kullanılan sözcüklere isim (ad) denir.

Örnek

kitap, Ahsen, kalem, rüya...

İsimler dört başlık altında incelenebilir.

Varlıklara Verilişine Göre İsimler

Özel İsim: Tek olan, diğer varlıklara benzemeyen varlıkları karşılayan isimlerdir. Özel isimler şu şekilde sınıflandırılabilir.

- **Kişi adları ve soyadları:** Elif Doğan, Mehmet Akif Ersoy...
- **Bölge, şehir, köy, semt, cadde, yer isimleri:** Ege Bölgesi, Ankara, Cevizli dere, Kızılay, Mithatpaşa Caddesi...
- **Kıta, devlet, ülke, millet isimleri:** Asya, Türkiye, Türk, Azeri...
- **Dil, din ve mezhep isimleri:** Türkçe, İslamiyet, Hanefilik...
- **Eser, kitap, dergi, gazete isimleri:** Çalıkuşu, Türk Edebiyatı, Tasvir-i Efkâr...
- **Kurum, kuruluş, dernek, işletme isimleri:** Türk Dil Kurumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yeşilay Derneği, Yılmaz Bakaliyesi...

Özel isimler büyük harfle başlar ve özel isimlere getirilen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılır. Yapım ekleri ise ayrılmaz.

Yapım eki almış bir özel isimden sonra gelen çekim ekleri de kesme işaretiyle ayrılmaz.

Türkiye’de, Ankaralı, Ankara’nın, Türkçe-den...

Cins (Tür) İsim: Aynı türden varlıkların ve kavramların ortak isimleridir.

- Saygı, kalem, şiiir, anne, ev...

Bazı cins isimler cümle içinde özel isim olarak kullanılabilir.

- Mavi boncuklarla güzel bir kolye yapmış.
Cins isim
- Kedimiz Boncuk kanepeleri tırmalamış.
Özel isim

Varlıkların Oluşuna Göre İsimler

Somut İsim: Beş duyumuzdan herhangi biriyle algılanabilen kavramları karşılayan sözcüklerdir.

- tatlı, ekşi, acı, pürüzlü, yumuşak, beyaz, koku, rüzgâr, kar...

Soyut İsim: Beş duyumuzdan herhangi biriyle algılayamadığımız kavramları karşılayan sözcüklerdir.

- nefret, sevgi, öfke, umut, vicdan, saygı, özlem, aşk...

Varlıkların Sayısına Göre İsimler

Tekil İsim: Aynı türden tek bir varlığı karşılayan isimlerdir.

- kuş, ağaç, kalem, bardak, çiçek...

Çoğul İsim: Aynı türden birden fazla varlığı karşılayan isimlerdir.

- kuşlar, ağaçlar, kalemler, bardaklar, çiçekler...

Topluluk İsmi: “-ler” çoğul eki almadığı hâlde birden fazla varlığı karşılayan sözcüklerdir.

- orman, demet, deste, ordu, komisyon, küme...

Bazı sözcükler cümlede ad aktarmalı olarak kullanıldığında topluluk adı olabilir.

- Yazın bizim sınıfın sıralarını yenilediler.
tekil
- Öğretmenin bu şakasına tüm sınıf güldü.
topluluk

Model Soru

Baharın en şaşırtıcı yanı, kışı bu kadar candan sevmemize rağmen yine de bize olağanüstü derecede güzel gelmesidir. Cemreler cana, tene, akla, kalbe, fikre inmiştir baharda. Mekânı zaten vicdandır. Mavi bir ışıkla gelir, bulutlardan sıran mavi ışıkla... Toprağı sarsan papatya kokusuyla...

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Cins isim B) Soyut isim
C) Özel isim D) Somut isim
E) Çoğul isim

Cins isim: bahar, kış, ...

Soyut isim: akıl, fikir, vicdan...

Somut isim: mavi, ışık, bulut...

Çoğul isim: cemreler, bulutlar...

Bu parçada özel isim yoktur.

Doğru Seçenek C

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde soyut isim yoktur?

- A) Bir deniz çocuğu olsam da korkarım kaderim ırmak suyuna yazılır.
B) Bir sınır kapısından geçmek her zaman için mucizevi bir tecrübedir.
C) Bir haritaya ya da fotoğrafa bakarak onun gerçeğini hayal etmekle geçmiş benim ömrüm.
D) Sabahleyin günlük güneşlik olan bunaltıcı hava durup dururken karardı.
E) Öfke ile rızanın sapağında duruyordu aşk, aşkla uyumu imkânsızdı öfkenin.

A'da "kader", B'de "tecrübe", C'de "gerçek, hayal, ömrüm", E'de "öfke, rıza, aşk" sözcükleri soyuttur. D seçeneğinde soyut isim yoktur.

Doğru Seçenek D

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özel isim, soyut isim ve çoğul isme örnek vardır?

- A) Bu çağrı, tarihin derinliklerinden geliyor ve tarihin içinde doğan bir neferi çağırıyor.
- B) Tam da tükendik dediğimiz anda ve büyük bir umutla onu beklerken çıkageldi.
- C) O, vatanın hem sahibi hem vârisi hem geçmiş hem geleceğidir, her yerde bir teselli gibi görünür.
- D) Yahya Kemal, bu dönemlerde daha umutsuzdur; "Açık Deniz" adlı şiirinde bu umutsuzluğu çok bellidir.**
- E) Umutsuzluk, perişanlık, moral bozukluğu ve esaret kaygısı ahalinin üzerine bir karabulut gibi çöker.

D'de Yahya Kemal, Açık Deniz → özel isim

umutsuzluk → soyut isim

dönemlerde → çoğul isim

Doğru Seçenek D

Sıra Sende

1. (I) Eski evlerin odaları neden o kadar büyüktü acaba? (II) Henüz aileler bir arada yaşadığı, herkes kendi evine çekilmediği için olsa gerek. (III) Kaç kültürde misafir odası diye bir kavram var kim bilir? (IV) Misafire verilen değer, ortadan kalkmasıyla misafir odasına hapsedilen eşya da gözümüze batmaya başladı. (V) Değişme, yenileme de kaçınılmaz sonuçta.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede çoğul isim vardır.
- B) II. cümlede topluluk ismi vardır.
- C) III. cümlede soyut isim vardır.
- D) IV. cümlede somut isim vardır.
- E) V. cümlede özel isim vardır.**

2. (I) Yahya Kemal şiir görüşünü herhangi bir yerde yayımlamamıştır. (II) Ancak bazı yazılarında, mektuplarında, konferanslarında ve röportajlarında açıklamıştır. (III) Paris'ten döndüğü günlerde "öz şiir" kavramını ilk defa kendisinin kullandığını öne sürer. (IV) Şair, parnasyen olduğu iddialarını hep reddetmiş, sembolistlerin de sadece şiirde musiki ile ilgili görüşlerini benimsediğini söylemiştir. (V) Bir mülakatında 20. yy.ın başlarında tüm Fransız gençleri gibi kendisinin de romantizm, parnasizm, sembolizme tepki gösterdiğini söyler.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde özel isim yoktur?

- A) I ve II
- B) I ve V
- C) II ve IV**
- D) III ve IV
- E) IV ve V

3. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük topluluk adı değildir?**

- A) Tribün hep birlikte ayağa kalkarak futbolcuyu alkışladı.
- B) Kar tatili yapılmasına tüm okul çok sevindi.
- C) Elinde bir buket çiçekle kızın kapısında bekliyordu.
- D) Ne kadar uğraşsak da evi ısıtmak mümkün olmuyordu.**
- E) Yapılan bu hatanın bedelini tüm sınıf birden ödeyecekti.

4. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "-ler" çoğul eki cümleye farklı bir anlam katmıştır?**

- A) Otobüste yanıma elli yaşlarında bir kadın oturdu.**
- B) Masanın üzerindeki kitaplar hep aynı türdeydi.
- C) Ellerindeki demet demet gülleri sınıf öğretmenine verdiler.
- D) Ağacın dallarındaki kuşlar neşeye bahar şarkıları söylüyordu.
- E) Sokaktaki insanlar birer birer yaşadıkları evlere çekiliyordu.

5. Mehlika'nın kara sevdalıları
Vardılar çıkırgı yok bir kuyuya
Mehlika'nın kara sevdalıları
Baktılar korkulu gözlerle suya

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Özel isim
- B) Cins isim
- C) Soyut isim
- D) Çoğul isim
- E) Topluluk ismi**

Yapılarına Göre İsimler

Kök Bilgi

İsimler, yapım eki alıp almadığına ve kaç sözcükten oluştuğuna göre üç farklı başlıkta incelenir:

Basit İsimler

Herhangi bir yapım eki almamış, başka bir sözcükle birleşmemiş isimlerdir. Basit isimler, isim çekim eki alabilir.

- Bedir Bey'in dedesi zengin bir Osmanlı paşasıymış.
- Bütün bunlar kâğıt üstünde kalıp gerçekleştiremeyecek diye çok korkuyorum.

Bu cümlelerde geçen altı çizili isimler yapım eki almadığından yapıcı basittir.

İsim Çekim Ekleri

“-ler” Çoğul Eki

Bu ek, sözcüğe çoğulluk dışında farklı anlamlar da katar.

- Oyuncaklar odanın her yerine dağılmıştı. (Çoğul)
- Ahmet Beyler henüz gelmedi. (Saygı)
- Bu ülke nice Fatihler, Kanuniler yetiştirdi. (Benzetme)
- Cananlar yarın akşam bize gelecek. (Aile)
- Sekiz yaşlarında bir çocuk kapıyı açtı. (Yaklaşıklık)
- Çalışmak için ta Almanya'ya gitmeye ne gerek var? (Abartma)
- Sabahları mutlaka bir saat yürürüm. (Her)

İsmin Hâl Ekleri (Durum Ekleri)

İsimler aldıkları bu ekler sayesinde cümlede belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma anlamları kazanır ve nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci görevlerinde kullanılır.

- Belirtme (-i) Hâli: Onunla geçirdiğim yılları şimdi özlemle anıyorum.
- Yönelme (-e) Hâli: Kitaplarına özen göster, onlar benim için

çok değerli.

- Bulunma (-de) Hâli: Çantasını elinde sıkı sıkı tutuyor.
- Ayrılma (-den) Hâli: Kullandığı sözcüklerden çok kültürlü biri olduğu anlaşılıyor.

İyelik Ekleri

Eklendikleri ismin kime, neye ait olduğunu belirten eklerdir.

- kardeş-im (1. tekil kişi)
- kardeş-in (2. tekil kişi)
- kardeş-i (3. tekil kişi)
- kardeş-imiz (1. çoğul kişi)
- kardeş-iniz (2. çoğul kişi)
- kardeş-leri (3. çoğul kişi)

İlgi (Tamlayan) Eki (-ın/-in)

İsim tamlamalarında tamlayanın aldığı ektir.

- Sorularımın cevabını henüz alamadım.

Türemiş İsimler

İsim veya fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleriyle türetilmiş isimlerdir.

Kitapçı, kışlık, parasız, meslektaş, civıltı, geçim, bilgi, bilge, yazı, eğlence...

Birleşik İsimler

En az iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu isimlerdir. Birleşik isimler çeşitli yollarla kurulur:

- hanım+eli > hanımelî, buz+dolabı > buzdolabı (isim tamlaması şeklinde)
- sivri+sinek (sıfat tamlaması şeklinde) Sıfat İsim
- gece+kondu, imam+bayıldı (isim + fiil) İsim Fiil İsim Fiil
- çek+yat, biçer+döver (fiil + fiil) Fiil Fiil Fiil Fiil
- ağaç+kakan, atar+damar (isim + fiilimsi) İsim Fiilimsi Fiilimsi İsim

Model Soru

Aşağıdakilerin hangisinde ismin hâl (durum) ekini almış bir sözcük yoktur?

- A) Bunca yılın esnafıym, işin inceliklerini iyi bilirim, dedi.
- B) Yanıma iki sağlam adam aldım, rüzgâr gibi estim âdetâ.
- C) Her zaman yaptığı gibi gittiği yerlerden bize kart atıyordu.
- D) Asuman aşağıda bazı sesler duydu, ne olduğunu anlamak için mutfığa baktı.
- E) Mimarlar, mühendisler geldi; ölçtüler, biçtiler; küçük bahçeli minik evler yaptılar.

A: inceliklerin-i
belirtme hâli

B: yanıma-a
yönelme hâli

C: yerler-den, biz-e
ayrılma yönelme
hâli hâli

D: aşağı-da, mutfak(ğ)-a
bulunma yönelme
hâli hâli

E'de hâl eki almış sözcük yoktur.

Doğru Seçenek E

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde türemiş isim kullanılmamıştır?

- A) Temizlik yaparken telefonlara bile cevap vermez.
- B) Sanatçı, saati evirip çevirdi, iyice inceledi.
- C) Bir yazar, çağının koşullarına göre değerlendirilmeli.
- D) Elimde hikâyelerimle dergi dergi doluştım.
- E) Onunla bir dost meclisinde karşılaştık ilk kez.

- A → temiz-lik
B → sanat-çı
C → yaz-ar
D → der-gi

Doğru Seçenek E

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde basit, türemiş ve birleşik isim vardır?

- A) Kendine düşen pay ile arsa, tarla, zeytinlik alıyordu.
B) Fırsatını bulduğunda odaya kapanıp hesap kitap yapardı.
C) Saç sakal birbirine karışmış, adımları sarsak bir adam patlak ayakkabılarıyla ortaya çıktı.
D) Düşünceleri o kadar ağır basıyor ki lokmaları yutamıyor, sık sık su içiyordu.
E) Cezmi çalışkan, becerikli bir çocuktu, işi başarmak için acayip çaba sarf ediyordu.

A: pay, arsa, tarla → basit isim
zeytinlik → türemiş isim

B: fırsatını, odaya, hesap, kitap → basit isim

C: saç, sakal, adam, ortaya → basit isim

adımları (at-ım), sarsak → türemiş isim

birbirine, ayakkabılı → birleşik isim

D: düşünceleri → türemiş isim

ağır, lokmaları, su → basit isim

E: çocuktu, işi, çaba → basit isim

Doğru Seçenek C

Sıra Sende

1. Akşamlardan, gecelerden, senden uzak
I
ğım Şiirlerim rüzgârdır uzak dağlarda
II III IV
esen Durgun sular gibi azalacağım
V

Bir gün birdenbire çıkıp gelmezsen

Bu dizelerdeki numaralanmış sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. sözcük hem çoğul hem hâl eki almıştır.
B) II. sözcük 1. tekil kişi iyelik eki almıştır.
C) III. sözcük yapıca basit bir isimdir.
D) IV. sözcük hem yapım hem çekim eki almıştır.
E) V. sözcük çoğul eki almıştır.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik isim diğerlerinden farklı bir yolla oluşturulmuştur?

- A) Buzdolabını çeşit çeşit yiyeceklerle doldurmuştu.
B) Küçük çocuk ayakkabılarının bağcıklarını bağlayamıyordu.
C) O gece gökyüzü yıldızlarla bir gelin gibi süslenmişti.
D) İnsanoğlunun başına hiç beklemediği pek çok olay geliyor.
E) Şu sivrisinekler yaz mevsimini çekilmez hâle getiriyor.

3. İlk cemre düşünce gözlerine
I

Yine yollar çeler aklımı
II

Göçer giderim ceylanların kalbinden
III

Göçmen kuşlar gibi bilirim dağları
IV

Yanımdan akar binbir çiçek
V

Bu dizelerdeki numaralanmış sözcüklerden hangisi iyelik eki almamıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili isimlerden hangisi hem yapım hem çekim eki almıştır?

- A) Kalbimin kapısını aşkın eliyle çaldılar.
B) Her yağmurdan sonra kalbimde dehşeti yaşarım.
C) Paslı bir bıçaktı sanki yüreğimde ayrılık.
D) Bir gün çıkıp gelsen telli duvaklı, ayağına toprak olurum.
E) Hava dalgalı, ılık; sildim artık aklımdan günlük tasayı.

5. Ve büyür gözlerimde güvercin güzelliğin

Sonra bıkıp usanmadan sabahlara dek

Biri durur kapında korkulu ürkek

O duran benim

Bu dizelerde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Hâl eki almış isimler
B) İyelik ekleri
C) Birleşik isim
D) Türemiş isim
E) Birden fazla çekim eki almış isim